EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 2.6.2014
COM(2014) 415 final

Soovitus:

NÕUKOGU SOOVITUS,

milles käsitletakse Läti 2014. aasta riiklikku reformikava

ja esitatakse nõukogu arvamus Läti 2014. aasta stabiilsusprogrammi kohta

{SWD(2014) 415 final}

Soovitus:

NÕUKOGU SOOVITUS,

milles käsitletakse Läti 2014. aasta riiklikku reformikava

ja esitatakse nõukogu arvamus Läti 2014. aasta stabiilsusprogrammi kohta

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 121 lõiget 2 ja artikli 148 lõiget 4,

võttes arvesse nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrust (EÜ) nr 1466/97 eelarveseisundi järelevalve ning majanduspoliitika järelevalve ja kooskõlastamise tõhustamise kohta,[1] eriti selle artikli 5 lõiget 2,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni soovitust[2],

võttes arvesse Euroopa Parlamendi resolutsioone[3],

võttes arvesse Euroopa Ülemkogu järeldusi,

võttes arvesse tööhõivekomitee arvamust,

võttes arvesse majandus- ja rahanduskomitee arvamust,

võttes arvesse sotsiaalkaitsekomitee arvamust,

võttes arvesse majanduspoliitika komitee arvamust

ning arvestades järgmist:

(1) Euroopa Ülemkogu kiitis 26. märtsil 2010 heaks komisjoni ettepaneku käivitada uus tööhõive ja majanduskasvu strateegia „Euroopa 2020”, mis põhineb majanduspoliitika tõhustatud koordineerimisel ning keskendub esmatähtsatele valdkondadele, kus on vaja võtta meetmeid Euroopa jätkusuutliku majanduskasvu potentsiaali ja konkurentsivõime suurendamiseks.

(2) Nõukogu võttis 13. juulil 2010 komisjoni ettepanekute põhjal vastu soovituse liikmesriikide ja liidu majanduspoliitika üldsuuniste kohta ajavahemikuks 2010–2014 ning 21. oktoobril 2010 otsuse liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta; mõlemat dokumenti koos nimetatakse koondsuunisteks. Liikmesriike kutsuti üles võtma koondsuuniseid arvesse oma majandus- ja tööhõivepoliitikas.

(3) Riigipead ja valitsusjuhid võtsid 29. juunil 2012 vastu majanduskasvu ja töökohtade loomise kokkuleppe, millega nähakse ette sidus raamistik meetmete võtmiseks liikmesriikide, ELi ja euroala tasandil ning võimaldatakse kasutada kõiki võimalikke hoobasid, vahendeid ja poliitikaid. Nad tegid otsuse liikmesriikide tasandil võetavate

[1] EÜT L 209, 2.8.1997, lk 1.
[2] COM(2014) 415 final.
[3] P7_TA(2014)0128 ja P7_TA(2014)0129.

meetmete kohta, rõhutades eelkõige kindlat kavatsust saavutada strateegia „Euroopa 2020” eesmärgid ja rakendada riigipõhised soovitused.

(4) Nõukogu võttis 9. juulil 2013 vastu soovituse Läti 2013. aasta riikliku reformikava kohta ja esitas arvamuse Läti ajakohastatud lähenemisprogrammi (2012–2016) kohta.

(5) 13. novembril 2013 võttis komisjon vastu iga-aastase majanduskasvu analüüsi,[4] mis tähistab majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta 2014 algust. Samal päeval võttis komisjon määruse (EL) nr 1176/2011 alusel vastu häiremehhanismi aruande,[5] milles ei nimetatud Lätit liikmesriigina, mille olukorda tuleb põhjalikult analüüsida.

(6) Euroopa Ülemkogu kiitis 20. detsembril 2013 heaks prioriteedid finantsstabiilsuse, eelarve konsolideerimise ja majanduskasvu hoogustamise tagamiseks. Ülemkogu toonitas vajadust jätkata diferentseeritud ja majanduskasvu soodustavat eelarve konsolideerimist, taastada tavapärased majandusele laenuandmise tingimused, edendada majanduskasvu ja konkurentsivõimet, tegeleda töötuse probleemiga ja majanduskriisi sotsiaalsete tagajärgedega ning moderniseerida avalikku haldust.

(7) Läti esitas 29. aprillil 2014 oma 2014. aasta riikliku reformikava ja 30. aprillil 2014 oma 2014. aasta stabiilsusprogrammi. Selleks et võtta arvesse kõnealuste dokumentide omavahelisi seoseid, hinnati neid ühel ja samal ajal.

(8) 2014. aasta stabiilsusprogrammis esitatud eelarvestrateegia eesmärk on vähendada järk-järgult valitsemissektori nominaalset eelarvepuudujääki ja säilitada struktuurne eelarvepositsioon, mis on kooskõlas keskpika perioodi eesmärgiga, võttes arvesse süsteemse pensionireformi mõjust tingitud lubatud ajutist kõrvalekallet keskpika perioodi eesmärgist. Programmis on keskpika perioodi eesmärki muudetud: varasema -0,5 % asemel on uus eesmärk -1,0 %, mis kajastab stabiilsuse ja kasvu pakti eesmärke. Läti programmis kavandatud valitsemissektori eelarvepositsioon osutab (ümberarvutatud) struktuurse eelarvepositsiooni järkjärgulisele halvenemisele, kuigi see jääb siiski pensionireformi rakendamisega seotud lubatud piiridesse. Võttes arvesse lubatud kõrvalekallet keskpika perioodi eesmärgist, on kavandatud struktuurne eelarvepuudujääk kuni 2016. aastani kooskõlas pakti nõuetega. Ümberarvutatud struktuurse eelarvepuudujäägi kavandatud suurenemine 2017. aastal viib kõrvalekaldumiseni keskpika perioodi eesmärgi saavutamiseks nõutud kohandamiskavast. Kokkuvõttes on programmis sätestatud eelarvestrateegia enamasti kooskõlas stabiilsuse ja kasvu pakti nõuetega. Valitsemissektori võlg jääb tunduvalt alla 60 % SKPst kogu programmiperioodi vältel, kahanedes 2017. aastaks 31 %ni SKPst. Programmi eelarveprognooside aluseks olev makromajanduslik stsenaarium, mida sõltumatu institutsioon ei ole ametlikult kinnitanud, on usutav. Majanduskasv jääb programmiperioodi jooksul eeldatavasti ligikaudu 4 % juurde aastas ja hinnatõus on prognoosi kohaselt mõõdukas. Programmi eelarvestsenaariumis nähakse ette valitsemissektori tulude ja kulude osakaalu järsk vähenemine SKPs, mis kajastab mitmeid kulude sihipärasele piiramisele suunatud tulusid vähendavaid meetmeid. Rahastamise suurendamine mitmes poliitikavaldkonnas kujutab endast ohtu programmis kavandatud kulutuste vähendamisele. Komisjoni 2014. aasta kevadprognoosi kohaselt vastab eelarvepoliitika 2014. aastal küll pakti nõuetele, kuid 2015. aastal tekib kõrvalekaldumise oht. Nõukogu on programmi hindamise ja komisjoni prognoosi põhjal jõudnud kooskõlas nõukogu määrusega (EÜ) nr 1466/97 arvamusele, et 2014.

[4] COM(2013) 800 final.
[5] COM(2013) 790 final.

aastal kajastab struktuurse eelarvepuudujäägi kõrvalekalle keskpika perioodi eesmärgist süsteemse pensionireformi mõju, kuid 2015. aastal tekib oht kalduda kõrvale nõutud kohandamiskavast.

(9) Läti on astunud samme väikese sissetulekuga inimeste ja ülalpeetavate isikutega perekondade maksukoormuse alandamiseks ning kinnisvara- ja keskkonnamaksude suurendamiseks, kuid nende maksude tase ja ülesehitus ei mõjuta piisavalt ettevõtjate käitumist ning kehtima jäävad ka mõned keskkonnakahjulikud toetused. Kuigi ametiasutused on teinud mõningaid edusamme maksukohustuse täitmise parandamises ja deklareerimata majandustegevuse osakaalu vähendamises, eelkõige riskihindamise tõhustamise ja pettusevastaste sanktsioonide karmistamise kaudu, pakub maksupettuste ja maksudest kõrvalehoidumise vastane võitlus endiselt väljakutseid. Tarbimismaksudest saadav tulu moodustab küll märkimisväärse osa kõigist maksutuludest, kuid maksukuulekuse paranemise korral on sellel piisavalt kasvuruumi.

(10) Hoolimata algsest ambitsioonikast kõrgharidusreformi kavast ei ole Läti teinud mingeid edusamme rahvusvaheliselt tunnustatud akrediteerimissüsteemi loomises, plaan uue rahastamismudeli kasutuselevõtmiseks on ebaselge, kõrgkoolide ühendamine on soiku jäänud ning võõrkeelte kasutamine on endiselt piiratud. Ning seda kõike hoolimata asjaolust, et kõrgharidusreformi järele on tungiv vajadus – vähenevat rahvaarvu arvesse võttes on kõrgkoole liiga palju, süsteem pakub liiga palju erinevaid õppeprogramme ning kõrgkoolid ei ole piisavalt atraktiivsed ei välisüliõpilaste ega õppejõudude jaoks. Teadusasutuste esimese sõltumatu hindamise tulemused näitavad, et hinnatutest ainult 10 % võib pidada kõrgetasemelisteks rahvusvahelisteks uurimiskeskusteks. 2012. aastal oli Lätis teadus- ja arendustegevuse kulude osakaal SKPst ainult 0,66 % ning Läti ei suuda täita oma strateegia „Euroopa 2020” eesmärki jõuda teadus- ja arendustegevuse kulude puhul 1,5 %ni SKPst.

(11) Läti on edukalt tegelenud tööpuuduse probleemiga ning see on märkimisväärselt vähenenud. Noorte töötuse määr on siiski suhtelist kõrge ning mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kaasamiseks on vaja meetmeid. Kuigi Läti on võtnud meetmeid oskuste nõudlusele mittevastavuse probleemi lahendamiseks ja kutseõppe kvaliteedi parandamiseks, vajavad need teemad siiski jätkuvalt tähelepanu; eelkõige tuleks parandada praktikasüsteemi kvaliteeti ning arendada välja terviklik kutsenõustamissüsteem. Aktiivsete tööturumeetmete kohaldamisala on jätkuvalt piiratud ning need on liigses sõltuvuses avaliku sektori tööprogrammidest.

(12) Tööealise elanikkonna vaesus on endiselt väga suur. Läti on astunud mõningaid samme sotsiaalabi reformimiseks ja on läbi viinud sotsiaalkindlustussüsteemi ulatusliku hindamise, mis annab kindla aluse tõenduspõhise reformi elluviimiseks. Mitmeid lastega seotud toetusi on oluliselt suurendatud ja tõstetud on ka üksikisiku tulumaksu maksuvaba künnist seoses ülalpeetavatega. Vaesuse vähendamise osas on sotsiaalkaitsealased tulemused siiski nõrgad ning tõhusa sotsiaalse turvavõrgustiku loomine jätkuv väljakutse. Suur osa elanikkonnast on vaesus- või sotsiaalse tõrjutuse riski äärel ning laste hulgas on see osakaal veelgi suurem. Vaesus- ja sotsiaalse tõrjutuse risk on suurim lastega perede, töötute, puudega inimeste ja maapiirkondade elanike seas. Läti sotsiaalkaitsekulude osakaal SKPst on ELi väikseim. Juurdepääsu tervishoiuteenustele takistab nende hind, sh peab patsient maksma suure osa oma taskust, valitseb mitteametlik maksmine ning selle kõige tulemusena jäävad suure osa elanikkonna tervishoiuvajadused täitmata. Süsteemi tõhususe suurendamises,

kulutõhusa rahastamise tagamises ja haiguste ennetamise meetmete edendamises on veel pikk tee käia.

(13) Läti on teinud edusamme oma elektrituru konkurentsile avamises ja 2015. aasta alguses laiendatakse seda ka kodumajapidamiste sektorile. Läti ühines 2013. aasta juunis piirkondliku Skandinaavia-Balti elektrituruga Nord Pool Spot. Vaja on täiendavat lõimumist ELi energiaturu ühendustega, kuna Läti sõltub praegu impordist ja piiriülene elektriühendus Eestiga on enamasti ülekoormatud. Seepärast on energiataristu väljaarendamine äärmiselt tähtis ja Läti peab lahendama taristu puudujääkide kõrvaldamisega seotud probleemid. Teatavat edu on saavutatud ka maagaasi sektoris, kus Läti seim kiitis heaks energiaseaduse muudatused, määrates kindlaks gaasituru järkjärgulise avamise alates aprillist 2014. Turu täielik avamine lükati siiski edasi aastasse 2017. Läti on kasutusele võtnud tasakaalustatud poliitikameetmed energia säästmiseks peamistes majandussektorites ning lähematel aastatel peaks rohkem kui 70 % energiasäästust tulema ehitussektorist. Transpordi, ehitiste ja küttesüsteemide energiatõhusust tuleks siiski veelgi parandada.

(14) Läti on märkimisväärselt parandanud kohtusüsteemi suutlikkust, et vähendada kohtuasjade kuhjumist ja menetluste pikkust. Kohtuasjade märkimisväärne kuhjumine ohustab äritegevust ning seepärast tuleb lõpule viia reformid kohtusüsteemi tõhususe ja kvaliteedi parandamiseks, seda ka maksejõuetus-, vahendamis- ja vahekohtumenetluste osas. Läti on kavandanud ambitsioonikaid avaliku halduse reforme, kuid nende rakendamine kulgeb aeglaselt ning ei hõlma kohalikke omavalitsusi; riigiettevõtete reformi on samal ajal oluliselt edasi lükatud. Konkurentsiseadust on vaja muuta, et anda konkurentsinõukogule suurem institutsiooniline ja finantssõltumatus sekkumaks tulemuslikult avalik- või eraõiguslike isikute konkurentsi piiravasse tegevusse.

(15) Komisjon on Euroopa poolaasta raames põhjalikult hinnanud Läti majanduspoliitikat. Hinnangu on saanud stabiilsusprogramm ja riiklik reformikava. Hindamisel on võetud arvesse kõnealuste dokumentide asjakohasust Läti eelarve- ja sotsiaal-majanduspoliitika jätkusuutlikkuse seisukohast, aga ka nende vastavust ELi eeskirjadele ja juhistele, pidades silmas vajadust tugevdada liidu üldist majandusjuhtimist, lisades tulevastesse riiklikesse otsustesse ELi tasandi panuse. Euroopa poolaasta raames koostatud komisjoni soovitused kajastuvad allpool esitatud soovitustes 1–5.

(16) Võttes arvesse kõnealust hindamist, on nõukogu Läti stabiilsusprogrammiga tutvunud ja tema arvamus[6] selle kohta kajastub eelkõige soovituses 1.

(17) Komisjon on Euroopa poolaasta raames analüüsinud ka kogu euroala majanduspoliitikat. Sellele analüüsile tuginedes on nõukogu esitanud konkreetsed soovitused liikmesriikidele, kelle vääringuks on euro. Läti peaks tagama ka nende soovituste täieliku ja õigeaegse rakendamise,

SOOVITAB Lätil võtta ajavahemikus 2014-2015 järgmisi meetmeid:

1. Säilitada 2014. aastal stabiilne eelarvepositsioon ja tugevdada alates 2015. aastast eelarvestrateegiat, et kõrvalekalle keskpika perioodi eesmärgist piirduks ainult süsteemse pensionireformi mõjuga. Jätkata jõupingutusi madala sissetulekuga inimeste maksukoormuse vähendamiseks, tuues samal ajal omandi- ja keskkonnamaksud majanduskasvu teenistusse ning parandades maksukuulekust ja maksude kogumist.

[6] Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1466/97 artikli 5 lõikele 2.

2. Kiirendada kõrgharidusreformi rakendamist, asutades eelkõige sõltumatu akrediteerimisasutuse ja luues rahastamismudeli, millega tunnustatakse kvaliteeti. Pakkuda kutsenõustamist hariduse kõigil tasanditel, parandada kutseõppe ja -koolituse kvaliteeti, tugevdades praktikasüsteemi, ning parandada noorte tööalast konkurentsivõimet, võttes kasutusele meetmed mittetöötavate ja mitteõppivate ning töötukassas arvelevõtmata noorte kaasamiseks. Astuda samme integreerituma ja terviklikuma teadusuuringute süsteemi saavutamiseks, muu hulgas rahastamise suunamise kaudu rahvusvahelise konkurentsivõimega teadusasutustele.

3. Jätkata sotsiaalabisüsteemi ja selle rahastamise reformi, et tagada parem katvus, hüvitiste piisavus, tööhõive suurendamine ja sihtotstarbelised sotsiaalteenused. Laiendada aktiivsete tööturumeetmete mõju. Lihtsustada juurdepääsu tervishoiuteenustele ning parandada süsteemi kulutõhusust ja kvaliteeti.

4. Kiirendada naaberliikmesriikidega piiriüleste gaasi- ja elektriühenduste arendamist, et mitmekesistada energiaallikaid ja soodustada konkurentsi Baltimaade energiaturgude parema integreerimise kaudu. Jätkata jõupingutusi transpordi, ehitiste ja küttesüsteemide energiatõhususe suurendamiseks.

5. Viia lõpule kohtusüsteemi reform, sh pooleliolevad maksejõuetus-, vahendus- ja vahekohtumenetlusraamistike reformid, et tagada ettevõtte- ja tarbijasõbralik õiguskeskkond. Tugevdada avaliku halduse reformi, rakendades muu hulgas riigiettevõtete juhtimise reformi ja suurendades konkurentsinõukogu institutsioonilist ja finantssõltumatust.

Brüssel,

Nõukogu nimel
eesistuja